

Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου*

“Το οικογενειακό μου δέντρο”. Ένα πρόγραμμα τοπικής ιστορίας με εθνογραφική έρευνα¹

Εισαγωγή

Τη σχολική χρονιά 2007-2008 αναλάβαμε να εκπονήσουμε στο σχολείο μας, στο 2^ο Γυμνάσιο Ξάνθης, Πολιτιστικό Πρόγραμμα με θέμα «Το οικογενειακό μου δέντρο». Αποφασίσαμε να μάθουμε την οικογενειακή ιστορία ταξιδεύοντας ανάμεσα στα «οικογενειακά δέντρα» και γυρεύοντας να συναντήσουμε τις οικογενειακές «πηγές». Προσπαθήσαμε να έρθουμε σε επαφή με τους οικείους μας και κυρίως με τα ηλικιωμένα άτομα της οικογένειας, και τους συγγενείς. Επίσης προσπαθήσαμε να συμβάλουμε στη διάσωση και τη διατήρηση της οικογενειακής και της συλλογικής μνήμης.

Αρχικά δήλωσαν συμμετοχή συνολικά 31 μαθητές και μαθήτριες από δύο τμήματα της Α΄ Γυμνασίου. Κατά τη διάρκεια της προσπάθειας για υλοποίηση του Προγράμματος όμως ανταποκρίθηκαν περισσότεροι μαθητές. Επίσης κάποιοι

* Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης

¹ Θα ήθελα από τη θέση αυτή να απευθύνω ευχαριστίες σε όσους βοήθησαν στην εκπόνηση του προγράμματος που παρουσιάζεται εδώ: τα παιδιά, για την αξιόπαινη προσπάθειά τους, καθώς και τις οικογένειές τους για την πολύτιμη συμβολή τους στην ολοκλήρωση του προγράμματος. Τους παππούδες και τις γιαγιάδες, που μας άνοιξαν την καρδιά τους. Την κα Ουρανία Εξάρχου, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων και Καλλιτεχνικών Αγώνων της Β/θμιας Εκπαίδευσης Νομού Ξάνθης, για τη συνεργασία στο σχεδιασμό του προγράμματος. Την εκπαιδευτικό κα Παρασκευή Σπύρου για το υλικό που μας εμπιστεύτηκε. Τον κ. Βασίλη Δαλκαβούκη, Λέκτορα Εθνογραφίας του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας του Δ.Π.Θ. και τον κ. Ιωάννη Μάνο, Λέκτορα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Τμήματος Βαλκανικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Τη Διευθύντρια και το Σύλλογο των διδασκόντων του 2^{ου} Γυμνασίου Ξάνθης. Τον κ. Θωμά Εξάρχου, τους υπεύθυνους του Λαογραφικού Μουσείου της Φιλοπρόοδης Ένωσης Ξάνθης γιατί φιλοξενεί πάντα με αγάπη τις δράσεις μας.

μαθητές/τριες ξεπερνώντας τον αρχικό δισταγμό για τη συμμετοχή τους ή μη στο Πρόγραμμα, για διάφορους προσωπικούς- ουσιαστικούς όμως λόγους- συμμετείχαν τελικά είτε με ζωγραφιές τους ή πάλι ανέλαβαν να συμμετέχουν με κείμενο. Ξεκινήσαμε το Πρόγραμμα, μετά από τις απαραίτητες συνεννοήσεις με τα παιδιά, στις 17 Δεκεμβρίου, λίγο πριν τα Χριστούγεννα και τελειώσαμε στις 30 Απριλίου. Στις 28 Ιανουαρίου έγινε συνάντηση με την υπεύθυνη του Γραφείου Πολιτιστικών θεμάτων και Καλλιτεχνικών Αγώνων Ν. Ξάνθης κ. Ουρανία Εξάρχου, με τον κ. Βασίλη Δαλκαβούκη, Λέκτορα του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας του Δ.Π.Θ., καθώς και με συναδέλφους άλλων σχολείων, οι οποίοι είχαν αναλάβει παρόμοιο πρόγραμμα, με σκοπό να συζητήσουμε το περιεχόμενο του προγράμματος και τη μεθόδευση της πορείας. Το θέμα επιλέχτηκε ανάμεσα σε πολλά άλλα λόγω της σπουδαιότητάς του για το παιδί: αφορά τον πρώτο προσωπικό κύκλο του μαθητή, την οικογένειά του και τους συγγενείς του.

Πορεία της εργασίας

Για τη συμμετοχή του μαθητή ή της μαθήτριας στο Πρόγραμμα ζητήθηκε η γραπτή συγκατάθεση των γονέων και κηδεμόνων λόγω της πολύ ιδιαίτερης φύσης του θέματος. Το ίδιο έγινε και στο τέλος του Προγράμματος για την παραχώρηση της άδειας να συμπεριληφθούν οι αφηγήσεις σε ένα πόνημα, καθώς και να διαβαστούν τα κείμενα των αφηγητών στην τελική παρουσίαση του υλικού του προγράμματος. Τα παιδιά έδωσαν στους γονείς ενημερωτικό έντυπο με πληροφορίες για το Πολιτιστικό Πρόγραμμα.

Ξεκινήσαμε με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίου για την προέλευση του βαφτιστικού ονόματός και του επιθέτου, αφού προηγήθηκε συζήτηση για την ιστορία της καθιέρωσης των δύο αυτών λέξεων, που μας συντροφεύουν σε όλη μας τη ζωή. Έτσι με αφορμή την εργασία αυτή, οι μαθητές και οι μαθήτριες ήρθαν σε μια πρώτη επαφή με το οικογενειακό περιβάλλον ως ερευνητές. Από την προσπάθεια αυτή προέκυψε αρκετό υλικό με ιστορίες που κυκλοφορούν στο σώμα της οικογένειας

Ακολούθησε η διανομή της εικόνας ενός «δέντρου» με ζητούμενα στοιχεία για τους προγόνους τους για να τα συμπληρώσουν ρωτώντας και πάλι τους δικούς τους. Κάποιοι μαθητές ζωγράρισαν οι ίδιοι δέντρα στον υπολογιστή ή μπήκαν σε σχετικές ηλεκτρονικές διευθύνσεις. Φάνηκε ευκολότερο στα παιδιά να ξεκινήσουν από τον εαυτό τους, τον νεότερο απόγονο στο κάτω μέρος, με δενδρική παρουσίαση των προγόνων προς τα πάνω.

Στη συνέχεια δόθηκε στους μαθητές και τις μαθήτριες πίνακας ιστορικών και πολιτιστικών γεγονότων από την ίδρυση του ελληνικού κράτους, και με βάση αυτόν σχεδίασαν αντίστοιχο πίνακα με τα ιστορικά και πολιτιστικά συμβάντα της δικής τους εποχής με στόχο να γίνει αντιληπτό από τα παιδιά ότι η μικρή ιστορία κάθε οικογένειας δεν είναι ανεξάρτητη από τη μεγάλη ιστορία της γενέτειρας και την ακόμη ευρύτερη της πατρίδας.

Αναζήτησαν πληροφορίες για τους τόπους προέλευσης των προγόνων τους και έψαξαν να βρουν την ελληνική ονομασία των τόπων, επειδή λόγω των ιστορικής σημασίας γεγονότων (αλλαγή των συνόρων) άλλαξαν οι ονομασίες. Με βάση τα οικογενειακά «δέντρα» τα οποία προσκόμισαν οι μαθητές, σχεδίασαν κατάλληλο χάρτη, σημείωσαν τους τόπους προέλευσης των προγόνων τους και γενικά των μελών της οικογένειάς τους, και από τη μεριά του πατέρα και της μητέρας. Παράλληλα προσκόμισαν αφηγήσεις από ηλικιωμένα άτομα της οικογένειας, χρησιμοποιώντας την εθνογραφική μέθοδο για τη συγκέντρωση στοιχείων (ερωτηματολόγιο, συνέντευξη). Κάποιοι μαθητές έφεραν γενεαλογικό δέντρο μέχρι την έκτη γενιά, οι περισσότεροι μέχρι την τέταρτη. Με βάση την αφήγηση χάραξαν στο χάρτη τις γενεαλογικές διαδρομές.

Από τη μελέτη των δέντρων προέκυψε ένας πίνακας όπου φαίνεται ο τόπος προέλευσης των προγόνων και ο τόπος μόνιμης εγκατάστασής τους.

Τόποι προέλευσης (ενδεικτικά)

Σαμψούντα, Τραπεζούντα, Πάφρα, Λαντίκ Πόντου

Τόποι εγκατάστασης

Μαργαρίτι, Λιβερά, Καστανίτης, Καλλιθέα, Λυκοδρόμιο, Πασχαλιά (Νομού Ξάνθης)

Καβάλα, Δράμα

Το υλικό

Το υλικό το οποίο συγκεντρώθηκε ήταν πλούσιο: οικογενειακά «δέντρα», ιστορίες για την προέλευση των ονομάτων και επιθέτων, αφηγήσεις, χάρτες οικογενειακών

διαδρομών, αφηγήσεις για το καινούργιο ρίζωμα στη νέα πατρίδα για τους μαθητές που οι πρόγονοί τους γνώρισαν βίαιες μετακινήσεις, ιστορίες αγάπης, μετανάστευσης, φωτογραφίες από κειμήλια και αντικείμενα της καθημερινής ζωής που έφεραν οι πρόσφυγες από την πατρίδα, φωτογραφίες από τις καθημερινές ασχολίες, ιστορίες από μετακινήσεις λόγω εσωτερικής μετανάστευσης που σήμαναν το πέρασμα από έναν τρόπο ζωής αγροτικό, σε άλλον, αστικό.

Παναγία Βρεφοκρατούσα

Εύλινη φορητή εικόνα. Την έφερε από την Κεσσάνη της Ανατολικής Θράκης το 1922 η οικογένεια του κ. Καρτάλη Αδάμ. Η οικογένεια εγκαταστάθηκε σε περιοχή της Ξάνθης όπου σήμερα είναι η Νέα Κεσσάνη. Ήταν κειμήλιο της μητέρας του Αδάμ. Το πιο πιθανό είναι να φιλοτεχνήθηκε πριν από το 1900.

Ψηφιοποιούσαμε το υλικό με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή, και έτσι ο κάθε μαθητής και μαθήτρια σταδιακά εμπλούτιζε το υλικό και δημιουργούσε ένα μικρό οικογενειακό αρχείο, ώστε να το έχει ως βάση για να συνεχίσει την έρευνα και τον εμπλουτισμό των στοιχείων του οικογενειακού του δέντρου με άλλες πληροφορίες, όταν αργότερα θα ένιωθε την ανάγκη να συμπληρώσει την γενεαλογική του/της ιστορία.

Γενικά υπήρξε μια έντονη κινητικότητα κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του Προγράμματος. Παρά το πιεστικό ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου, ενδιάμεσα, εκτός από τις συναντήσεις μετά το σχολείο, βρίσκαμε χρόνο για να συνεννοηθούμε για την πορεία του Προγράμματος. Καθημερινά συζητούσαμε και σε ατομικό αλλά και σε ομαδικό επίπεδο, αν προχωρά η συμπλήρωση του «δέντρου», αν συναντήθηκαν με τους δικούς τους, ποιο νέο στοιχείο έμαθαν, τότε θα επισκεφθούν τους δικούς τους στο χωριό, αν έλαβαν με φαξ κάποιες πληροφορίες που τους υποσχέθηκαν ότι θα τους στείλουν, πού θα βρουν τον ανάλογο χάρτη και πώς θα σχεδιαστεί ο χάρτης, πού χρειάζεται περισσότερη συμπληρωματικά στοιχεία το «δέντρο». Η καθημερινή αυτή συζήτηση, η ενθάρρυνση των πιο διστακτικών μαθητών να φέρουν σε πέρας αυτό που ξεκίνησαν ήταν κάτι ξεχωριστό.

Επειδή στα τμήματα αυτά δίδασκα φιλολογικά μαθήματα, γινόταν συχνή αναφορά στο οικογενειακό «δέντρο» κατά τη διάρκεια ορισμένων μαθημάτων, για παράδειγμα κατά τη διδασκαλία της Οδύσσειας, του Ηροδότου, των Νεοελληνικών

Κειμένων. Στα Νεοελληνικά Κείμενα διδαχθήκαμε σχετικά κείμενα, ακούσαμε τραγούδια για την ξενιτιά, δημοτικά, αλλά και επώνυμων ελλήνων συνθετών, τα οποία έφερε μια μαθήτρια.

Η συγκέντρωση του προφορικού αφηγηματικού υλικού έγινε με διάφορους τρόπους: Κάποιοι μαθητές/τριες, αφού άκουσαν αφηγήσεις από τους δικούς τους, τον προπάππου, την προγιαγιά, τον παππού, τη γιαγιά, τους γονείς, τη θεία, τις κατέγραψαν οι ίδιοι με δικά τους λόγια, χωρίς να συναντήσουν δυσκολία. Άλλοι μαγνητοφόνησαν την αφήγηση του προπάππου και της προγιαγιάς, με τη βοήθεια του οικογενειακού περιβάλλοντος, και έκαναν την απομαγνητοφώνηση του προφορικού υλικού. Κάποιες φορές το κείμενο που προέκυπτε ήταν σε θρακιώτικο ιδίωμα, οπότε ή το μετέφεραν στην Κοινή Νεοελληνική, αφού εντοπίζαμε τις ιδιοματικές λέξεις ή εκφράσεις και βρίσκαμε τη σημασία τους ή το αφήναμε με την ακριβή απόδοση του λόγου:

«Στου πλοίου πάν' ήταν του κόρου μας, τα βόδια μας, τα πρόβατα μας, τα γιλάδια μας όλα, κεί κι μεις μαζί.»

«Γινηθήκα στην Ανατουλική Ρουμυλία στου χουριό Αϊ Βλάσ'. Ήταν κουντά στη θάλασσα, είχαμι φρούτα στου ρουμάν', μάνις μας μάζουναν φρούτα, φράουλις, πάιναν στη θάλασσα μάζουναν μύδια κι γλώσσις (παύση) καλά ζούσαμε. Μετά, ήρθι σειρά να μας διώξουν(...).»

«Το επίθετο του προ-προπάππου μου, ο οποίος καταγόταν από την Κωνσταντινούπολη και ήταν παππός, ήταν Χότζογλου. Όταν όμως τα παιδιά του με τη Μικρασιατική καταστροφή ήρθαν πρόσφυγες στην Ελλάδα άλλαξαν το επίθετό τους και έγινε στα ελληνικά Παπαδόπουλος. Χότζας στην τουρκική γλώσσα είναι ο ιερωμένος. Το επίθετο της γιαγιάς μου στην Κιουτάχεια ήταν Κωστένογλου, όταν ήρθε εδώ λεγόταν Κώστογλου.»

Παρουσίαση του υλικού

Το Πρόγραμμα συνεχίστηκε με δύο εκδηλώσεις :

Στην πρώτη, στις 9 Μαΐου 2008 στην Κομοτηνή, συμμετείχαμε με το Πρόγραμμά μας σε επιστημονική ημερίδα που διοργάνωσαν οι Διευθύνσεις Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νομών Ξάνθης και Ροδόπης, η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση Ν. Ροδόπης και τα αντίστοιχα Γραφεία Πολιτιστικών Θεμάτων και Καλλιτεχνικών Αγώνων με τη συνεργασία του κ. Β. Δαλκαβούκη. Η ημερίδα

πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του σεμιναρίου Επιτόπιας Εθνογραφικής Έρευνας σε Εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νομών Ροδόπης και Ξάνθης. Τα σεμινάρια, τα οποία παρακολούθησα, πραγματοποίησε στην Ξάνθη ο κ. Δαλκαβούκης. Αποκτήσαμε μ' αυτό τον τρόπο και ένα επιστημονικό υπόβαθρο για την επιστήμη της Εθνογραφίας και τη Μεθοδολογία της.

Στη δεύτερη, την Τρίτη 13 Μαΐου, στα πλαίσια των Γιορτών Νεολαίας του Δήμου, πραγματοποιήθηκε η παρουσίαση του Προγράμματος στο χώρο του Λαογραφικού Μουσείου της πόλης μας, μαζί με την ομάδα μαθητών και μαθητριών από το 3^ο Γυμνάσιο Ξάνθης που υλοποίησε πρόγραμμα με το ίδιο περιεχόμενο. Μαθητές και μαθήτριες, διάβασαν αφηγηματικό υλικό, ενώ παράλληλα γινόταν και προβολή διαφανειών με το υλικό του Προγράμματος. Στην παρουσίαση προσκαλέσαμε τον κ. Εξάρχου Θωμά, συγγραφέα πολλών βιβλίων της ιστορίας της Ξάνθης. Την εκδήλωση παρακολούθησαν και συγγενείς των μαθητών. Επίσης έγινε Έκθεση φωτογραφικού υλικού σε αίθουσα του Λαογραφικού Μουσείου.

Προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά την εκπόνηση του Προγράμματος – σχετικές προτάσεις.

Υπήρξε δυσκολία στη συμπλήρωση των στοιχείων και γενικά στη συγκέντρωση του υλικού. Η διαδικασία προχωρούσε με αργό ρυθμό, επειδή οι μαθητές ήταν επιφορτισμένοι με τα σχολικά και φροντιστηριακά μαθήματα και δεν είχαν τον απαιτούμενο χρόνο να συναντήσουν τους παππούδες και τις γιαγιάδες. Η συνάντηση γινόταν το Σαββατοκύριακο ή τις γιορτές, όταν, απαλλαγμένοι από τις σχολικές και εξωσχολικές υποχρεώσεις, όσο ήταν δυνατόν, επισκέπτονταν τους δικούς τους στο χωριό, ή επικοινωνούσαν τηλεφωνικά για πληροφορίες. Επειδή είναι ένα θέμα που απαιτεί την έγκριση αλλά και την βοήθεια των γονέων, κάποιοι μαθητές για διάφορους λόγους (αδυναμία γονέων λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων) δεν κατέστη δυνατόν να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα. Επίσης, μετά την πρώτη συμπλήρωση του δέντρου, έλειπαν διάφορα στοιχεία, οπότε το επέστρεφα και μέχρι να το συμπληρώσει ο/η μαθητής/τρια περνούσε αρκετό διάστημα, γιατί έπρεπε να γίνει νέα συνάντηση με τους πληροφορητές. Επίσης, προς το τέλος του προγράμματος, έπρεπε να δοθεί συγκατάθεση από τους αφηγητές και τους γονείς των παιδιών για το ποια κείμενα θα συμπεριληφθούν στην τελική εργασία, οπότε χρειάστηκε και σ' αυτή τη διαδικασία να αφιερωθεί κάποιο χρονικό διάστημα.

Η παρότρυνση να φέρουν γενεαλογικά δέντρα οπωσδήποτε έπρεπε να γίνεται με διακριτικότητα, εφόσον το Πρόγραμμα αφορά οικογενειακά-προσωπικά στοιχεία.

Παρουσιάστηκαν επίσης κάποια προβλήματα στο συντονισμό των συναντήσεων, επειδή οι μαθητές που συμμετείχαν ήταν από διαφορετικά τμήματα, επίσης κάποιοι/ες ήταν από χωριά και δε θα προλάβαιναν τη συγκοινωνία και άλλοι είχαν φροντιστηριακά μαθήματα.

Μας δυσκόλεψε η απουσία κατάλληλου χώρου όπου θα μπορούσαμε να εργαστούμε. Το σχολείο, δε διαθέτει αίθουσα βιβλιοθήκης ή μία κατάλληλη αίθουσα. Η εκπόνηση ενός Πολιτιστικού Προγράμματος φέρνει στην επιφάνεια τις ελλείψεις του εκπαιδευτικού μας Πολιτισμού

Η σχεδίαση του χάρτη μας δυσκόλεψε αρκετά. Σε τι είδους χάρτη θα γινόταν η σχεδίαση της οικογενειακής διαδρομής; Ψάξαμε σε βιβλία Ιστορίας, στο διαδίκτυο, και τελικά σχεδιάσαμε ένα χάρτη που είχε μόνο περίγραμμα και με βάση άλλο χάρτη εποχής που περιείχε τα ονόματα των τόπων προέλευσης των προγόνων τους οι μαθητές σημείωσαν τις διαδρομές. Επίσης θα έπρεπε να σημειώσουμε τις μεταβολές των ονομάτων των τόπων και των κρατών, λόγω των ιστορικών γεγονότων. Οι μαθητές της Α΄ τάξης, οι οποίοι διδάσκονται Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, δυσκολεύονται να κατανοήσουν τις έννοιες του ιστορικού χρόνου (αφού ο ιστορικός χρόνος απέχει πολύ από το βιωμένο χρόνο των μαθητών) και της μεταβολής.

Η απομαγνητοφώνηση του προφορικού υλικού έγινε με δυσκολία από τους μαθητές/τριες, επέμειναν όμως και το αποτέλεσμα ήταν θετικό. Σημαντικά μας δυσκόλεψε ο ιδιοματικός λόγος των πληροφορητών. Τα παιδιά είναι εξοικειωμένα με τον ιδιοματικό λόγο από τη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων, και με την εκπόνηση του Προγράμματος τον συνάντησαν και στο δικό τους περιβάλλον. Μετά την απομαγνητοφώνηση του υλικού το κείμενο που προέκυψε ήταν διατυπωμένο στο θρακιώτικο ιδίωμα οπότε προσπάθησαν να τον καταγράψουν, να βρουν τη σημασία των λέξεων και των εκφράσεων που τις χαρακτήριζαν «ακαταλαβίστικες». Ακολούθησε η μεταγραφή των αφηγήσεων στην Κοινή Νεοελληνική, για την καλύτερη παρουσίαση της εργασίας στο κοινό.

Η διαχείριση και αξιοποίηση του υλικού: με αφορμή τη συνεργασία ανάμεσα στη Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, η οποία εύχομαι να συνεχιστεί, θα ήθελα να κάνω την πρόταση της διαχείρισης και αξιοποίησης του υλικού, που προκύπτει από τα πολιτιστικά Προγράμματα, από τους δύο φορείς. Προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε να συνδράμει η Δευτεροβάθμια, αλλά και η Πρωτοβάθμια

Εκπαίδευση. Να γίνει, με άλλα λόγια, το σχολείο πρωτογενές εργαστήριο έρευνας, καταγραφής και συστηματοποίησης του συνολικού πολιτιστικού περιβάλλοντος και των παραδόσεών του². Ιδιαίτερα σημαντικό έργο θα ήταν η συλλογή του ιδιοματικού υλικού της περιοχής, αν αναλογιστεί κανείς ότι η υποχώρηση του ιδιώματος είναι ραγδαία.

Μία από τις σοβαρότερες δυσκολίες ήταν η ενθάρρυνση μαθητών και μαθητριών, που δε γνωρίζουν καλά την ελληνική γλώσσα, ώστε να συμμετάσχουν στο Πρόγραμμα. Κάποια ξεπέρασαν την αρχική διστακτικότητα και έλαβαν μέρος στο πρόγραμμα. Το Πολιτιστικό Πρόγραμμα δίνει την ευκαιρία στους μαθητές αυτούς να ξεπεράσουν την αρχική τους διστακτικότητα και να προχωρήσουν σε μια καλύτερη κατάκτηση της γλωσσικής έκφρασης, γιατί «ξεκινούν με το δικό τους ρυθμό ομιλίας, αναφερόμενοι σε οικείες εμπειρίες και ανθρώπους από το σημείο δηλαδή που έχουν τη μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και πάνω σ' αυτό θεμελιώνουν τη νέα γνώση»³.

Μια σκέψη που απασχολεί, νομίζω, αυτόν που αναλαμβάνει Πρόγραμμα, είναι πώς συμβιβάζονται οι ιδιότητες του συντονιστή καθηγητή και συγχρόνως διδάσκοντα του τμήματος. Οι μαθητές ταυτίζουν τις δύο ιδιότητες στο ίδιο πρόσωπο. Με την κατάλληλη ισορροπία, όμως, που θα κρατήσει ο συντονιστής / καθηγητής μπορεί να ξεπεραστεί το πρόβλημα. Περισσότερα είναι τα θετικά που προκύπτουν από την εκπόνηση του Προγράμματος, και αυτό έχει σημασία. Με το Πρόγραμμα δίνεται η δυνατότητα στον καθηγητή να έχει περισσότερο χρόνο να δει τους μαθητές του και να ασχοληθεί περισσότερο με τον καθένα χωριστά, κάτι που δυστυχώς με τον γρήγορο ρυθμό του σχολείου και τον μεγάλο αριθμό των μαθητών δεν επιτυγχάνεται όσο το επιθυμεί. Ο μαθητής πάλι συμμετέχοντας σε μια ευχάριστη γι' αυτόν δραστηριότητα, σε αντίθεση με το κανονικό πρόγραμμα του σχολείου, χωρίς άγχος ασχολείται με κάτι που ενισχύει την αυτοπεποίθησή του. Ας λάβουμε υπόψη ότι πρόκειται για μαθητές της Α' Γυμνασίου που έχουν να ξεπεράσουν και την ταραχή και το άγχος από το πέρασμα σε μια νέα βαθμίδα.

Η δυναμική του θέματος δε συμβαδίζει με το λίγο διαθέσιμο χρονικό διάστημα που εξασφαλίζει μια σχολική χρονιά. Το ίδιο Πρόγραμμα θα μπορούσε να

² *Οδηγός Πολιτιστικών εκδηλώσεων Α', Β', Γ' Γυμνασίου*, βιβλίο του εκπαιδευτικού, ΟΕΔΒ Αθήνα 2006, σ. 224.

³ Ο.π.

συνεχιστεί και την επόμενη σχολική χρονιά με το να αναπτύσσουν οι ομάδες άλλες πλευρές του.

Επίλογος με τα λόγια των παιδιών

«Το πρόγραμμα αυτό έθεσε σαν στόχο τη γνωριμία των παιδιών με τις “ρίζες” τους. Μέσα από αυτό οι μαθητές γνώρισαν τις πατρίδες των προγόνων τους, καθώς και την πορεία τους ως εδώ. Έτσι, ήρθαν περισσότερο σε επαφή με την οικογένεια και τους συγγενείς τους, πράγμα πολύ σημαντικό. Γιατί στις μέρες μας οι άνθρωποι ζουν μοναχικά. Οι γρήγοροι ρυθμοί της ζωής δεν τους επιτρέπουν να έχουν πολλά περιθώρια για χαλάρωση. Έτσι οι άνθρωποι απομακρύνονται και οι σχέσεις διαλύονται. Όλα αυτά έχουν επίδραση και στις συγγενικές σχέσεις και έτσι οι συγγενείς συναντιούνται, στην καλύτερη περίπτωση, στις μεγάλες γιορτές. Όμως, οι μαθητές με αυτό το πρόγραμμα ήρθαν σε επαφή με τους συγγενείς τους και έμαθαν περισσότερα για την οικογένεια τους αναζητώντας πληροφορίες γι’ αυτήν.

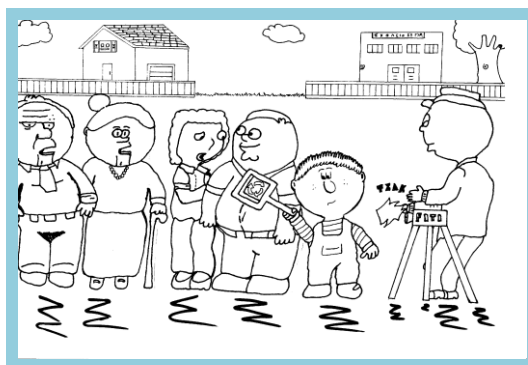
Όλοι οι μαθητές προσπάθησαν, όσο καλύτερα μπορούσαν και συνέβαλαν, ο καθένας με τον τρόπο του, στην ολοκλήρωση του προγράμματος. Πολλοί κατέγραψαν μαρτυρίες και αφηγήσεις των παππούδων για την παιδική τους ηλικία, τα ήθη και τα έθιμα τους, αλλά και για τη μετανάστευση και τις δυσκολίες της ζωής. Άλλοι έκαναν ζωγραφιές με θέμα τη μετανάστευση και την προσφυγιά και ορισμένοι έφεραν κειμήλια των παππούδων τους.

Από το υλικό που συγκεντρώθηκε διαπιστώθηκε το γεγονός ότι οι πρόγονοι των περισσότερων μαθητών ήρθαν πρόσφυγες στην Ελλάδα από διάφορες περιοχές. Όπως τη Μικρά Ασία, τον Πόντο, την Ανατολική Ρωμυλία, την Ανατολική Θράκη, τη Γεωργία και άλλα μέρη. Έτσι, τα παιδιά μπήκαν στη διαδικασία να γνωρίσουν και τη διαδρομή των προγόνων τους ως την Ελλάδα, αλλά και την εγκατάστασή τους εδώ.

Όλοι επωφεληθήκαμε από αυτό το πρόγραμμα, γιατί γνωρίσαμε περισσότερα για την ιστορία της οικογένειάς μας που θα μας μείνουν αξέχαστα και θα μεταδώσουμε αργότερα με τη σειρά μας στα παιδιά μας όσα γνωρίσαμε γι’ αυτήν.

Μάθαμε πώς βρεθήκαμε να κατοικούμε στην πόλη αυτή. Ακόμη γνωρίσαμε πως ο κάθε άνθρωπος κουβαλάει τη δική του ιστορία και περνάει τις δικές του περιπέτειες στη διαδρομή της ζωής του. Ρωτήσαμε τους παππούδες μας, ξεφυλλίσαμε εγκυκλοπαίδειες, ψάξαμε ιστορικά βιβλία και συγκεντρώσαμε αυτά που θέλουμε. Σας

παρακαλούμε να μας κρίνετε με επιείκεια και να μας συγχωρήσετε για κάποια λάθη ή παραλείψεις που τυχόν κάναμε».

Βιβλιογραφία

Thompson Paul, 2002, *Φωνές από το παρελθόν: προφορική ιστορία*, Πλέθρον, Αθήνα, μτφρ. – επιμ. Ρ. Β. Μπούσχοτεν, Κ. Μπάδα.

Βογιατζόγλου Η. Βάσος, 1992, *Επώνυμα της Μικρασίας*, Φιλιλπότης, Αθήνα

Εξάρχου Π. Θωμάς, 2002, *Ξάνθη 1941-1944 Όμηροι Βουλγαρίας (Μια πρώτη συστηματική προσέγγιση)*, Ξάνθη.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΕ , Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, σ. 269 (χάρτες)

ΥΠΕΠΘ, 1998, *Θέματα Ιστορίας Β' Ενιαίου Λυκείου*, Μάθημα Επιλογής Ο.Ε.Δ.Β Αθήνα.

ΥΠΕΠΘ, 2000, *Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας Γ' Ενιαίου Λυκείου (Θεωρητικής Κατεύθυνσης)*, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα.

ΥΠΕΠΘ, 2006, *Οδηγός Πολιτιστικών εκδηλώσεων Α', Β', Γ' Γυμνασίου*, βιβλίο του εκπαιδευτικού ΟΕΔΒ, Αθήνα.

Η εικόνα του δέντρου είναι από βιβλίο του «Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων» του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.